

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU
UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

10. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP

Specijalna edukacija
i rehabilitacija DANAS

Zbornik radova

10th INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

Special Education
and Rehabilitation TODAY

Proceedings

Beograd, 25–26. oktobar 2019. godine
Belgrade, October, 25–26th, 2019

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA
SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU
UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

10. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 25–26. oktobar 2019. godine

ZBORNİK RADOVA

10th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 25–26th, 2019

PROCEEDINGS

Beograd, 2019.
Belgrade, 2019

10. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
BEOGRAD, 25–26. OKTOBAR 2019. GODINE
ZBORNİK RADOVA

10th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
BELGRADE, OCTOBER, 25–26th, 2019
PROCEEDINGS

IZDAVAČ / PUBLISHER

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Prof. dr Snežana Nikolić, dekan

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF

Prof. dr Mile Vuković

UREDNICI / EDITORS

Prof. dr Vesna Žunić Pavlović

Prof. dr Aleksandra Grbović

Prof. dr Vesna Radovanović

RECENZENTI / REVIEWERS

Prof. dr Ranko Kovačević, prof. dr Vesna Bratovčić

Univerzitet u Tuzli – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Tuzla, BiH

Prof. dr Viviana Langher

Università Sapienza di Roma – Facoltà di Medicina e Psicologia, Roma, Italia

Prof. dr Branislava Popović Čitić, doc. dr Slobodan Banković, doc. dr Ljubica Isaković

*Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Beograd, Srbija*

LEKTURA I KOREKTURA / PROOFREADING AND CORRECTION

Maja Ivančević Otanjac, predavač

DIZAJN I PRIPREMA / DESIGN AND PROCESSING

Mr Boris Petrović

Biljana Krasić

Zbornik radova biće publikovan u elektronskom obliku CD

Proceedings will be published in electronic format CD

Tiraž / Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-129-7

Objavlјivanje Zbornika radova podržalo je Ministarstvo prosvete, nauke i
tehnološkog razvoja Republike Srbije.

POGREŠNO PERCIPIRANA UPOTREBA ALKOHOLA I ILEGALNIH PSIHOAKTIVNIH SUPSTANCI KOD VRŠNJAKA KAO FAKTOR RIZIKA*

Milica Matović^{**,***}

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Beograd, Srbija

Sklonost mladih da procenjuju upotrebu alkohola i ilegalnih psihoaktivnih supstanci kod svojih vršnjaka je nalaz koji se susreće u brojnim epidemiološkim studijama. Pogrešna uverenja imaju značajne implikacije na povećanje individualne upotrebe, jer mogu kod osobe stvoriti pritisak da se prilagode pogrešno percipiranoj vršnjačkoj normi. Ovakva uverenja rezultiraju iniciranjem upotrebe alkohola i ilegalnih psihoaktivnih supstanci kod nekorisnika, povećanjem upotrebe kod umerenih korisnika i racionalizacijom upotrebe kod korisnika koji prekomerno upotrebljavaju ove supstance. Pored toga, procenjena upotreba jedne supstance, može dovesti do prekomerne upotrebe neke druge supstance. Stoga je korigovanje pogrešnih percepcija o upotrebi alkohola i ilegalnih psihoaktivnih supstanci važan cilj preventivnog delovanja. Intervencije koje nastoje da redukuju disbalans između realne i percipirane vršnjačke norme za određeno ponašanje pokazuju višestruke benefite za većinu pojedinaca. One počivaju na pretpostavci da će diseminacija informacija o realnoj upotrebi alkohola i ilegalnih psihoaktivnih supstanci u populaciji mladih dovesti do smanjenja ili potpune obustave upotrebe i da će osporiti argumente koji služe kao opravdanje za prekomernu upotrebu. Cilj ovog preglednog rada je da se pružanjem uvida u rezultate dosadašnjih inostranih studija o pogrešno percipiranim vršnjačkim normama i njihovom uticaju na individualnu upotrebu alkohola i ilegalnih psihoaktivnih supstanci, postave smernice za buduća istraživanja i realizaciju preventivnih aktivnosti i u našoj zemlji.

Ključne reči: pogrešna uverenja, alkohol, ilegalne psihoaktivne supstance, mladi

* Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu „Socijalna participacija osoba sa intelektualnom ometenošću“ (br. 179017), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

** mmatovic1992@gmail.com

*** Student doktorskih akademskih studija

Uvod

Do sada sprovedene studije jasno pokazuju da vršnjaci imaju najveći uticaj na individualnu upotrebu alkohola i ilegalnih psihoaktivnih supstanci (PAS) sve do perioda kasne adolescencije (Kandel, 1980, 1985), ali se postavlja pitanje da li je taj uticaj značajan tokom psihosocijalnog razvoja mladih odraslih.

Nekoliko studija o upotrebi alkohola među studentskom populacijom dokazalo je da vršnjaci imaju znatno veći uticaj na individualnu upotrebu alkohola u poređenju sa nekim drugim faktorima. Perkinsova studija (Perkins, 1985) pokazala je da je uticaj vršnjaka u vidu percipiranih vršnjačkih normi snažniji pokazatelj upotrebe alkohola nego drugi faktori poput religije, pola i roditeljskih stavova. Uticaj vršnjaka bitan je za konzumiranje alkohola čak i kada se varijable poput okruženja u kom pojedinac živi i njegovi lični pozitivni stavovi o upotrebi alkohola drže pod kontrolom (Martin & Hoffman, 1993). Snaga vršnjačkog uticaja može objasniti upotrebu alkohola među mladima u određenim situacijama iako je to u potpunosti suprotno njihovim ličnim stavovima o konzumiranju alkohola (Robinson, Roth, Gloria, Keim, & Sattler, 1993). Studenti koji se druže sa više od pet vršnjaka i dnevno provode više od dva sata sa svojim prijateljima, uz kontrolisane demografske podatke, pokazuju viši stepen konzumiranja alkohola (Wechsler, Davenport, & Castillo, 1995).

Postojeće vršnjačke norme izazivaju želju, ali i pritisak kod mladih da se ponašaju u skladu sa ustanovljenim normama (Perkins, 1997). Međutim, problem se javlja onda kada one nisu adekvatno percipirane. Perkins i Berkovic (Perkins & Berkowitz, 1986) prvi su pokazali da postoji značajan jaz između stvarnih i percipiranih vršnjačkih normi vezanih za upotrebu alkohola među mladima, u čijoj se studiji pokazalo da studenti smatraju da njihovi vršnjaci imaju permisivnije stavove o upotrebi alkohola, kao i da učestalije i u većim količinama konzumiraju alkohol nego što je to u stvari slučaj. Slični obrasci pogrešno percipiranih vršnjačkih normi zabeleženi su i u kasnijim studijama (Baer, Stacy, & Larimer, 1991; Haines & Spear, 1996; Prentice & Miller, 1993), kao i u studijama koje su se bavile stvarnom i percipiranom upotrebom marihuane (Kilmer et al., 2006; Page & Roland, 2004) i drugih ilegalnih PAS (Pollard, Freeman, Ziegler, Hersman, & Gross, 2000; Wolfson, 2000). Jednom ustanovljene, pogrešno percipirane vršnjačke norme mogu imati značajne implikacije na povećanje individualne upotrebe alkohola i ilegalnih PAS, što pokazuju rezultati mnogobrojnih studija (LaBrie, Hummer, & Lac, 2011; Larimer, Turner, Mallett, & Geisner, 2004; Lee, Geisner, Lewis, Neighbors, & Larimer, 2007; Neighbors, Geisner, & Lee, 2008; Olds, Thombs, & Tomasek, 2005).

Stoga, ovaj rad prikazuje empirijske studije koje su se bavile pogrešno percipiranim vršnjačkim normama u vezi sa upotrebom alkohola i ilegalnih PAS, nastoji da objasni mehanizme koji leže u osnovi njihove uvećane upotrebe među mladima usled pogrešno percipiranih vršnjačkih normi, kao i da pruži uvid u efektivnost dosadašnjih preventivnih strategija.

Uticaj pogrešno percipiranih vršnjačkih normi na individualnu upotrebu alkohola i ilegalnih PAS

Uočeni raskorak između stvarne i percipirane upotrebe alkohola i ilegalnih PAS kod vršnjaka objašnjava se faktorima koji deluju na psihološkom, socijalnom i kulturološkom nivou (Perkins, 2002). Ljudi su skloni pogreškama u percepciji i pripisivanju radnji drugih ljudi njihovim dispozicijama rađe nego okolnostima sredine u kojoj se to ponašanje dešava iz razloga što im nedostaju bitne informacije kako bi doneli zaključak o uzroku nečijeg ponašanja (Perkins, 1997).

Stoga, kada studenti posmatraju vršnjake u napitom stanju, oni takvo ponašanje pripisuju njihovim životnim stilovima i dispozicijama konkretnog studenta zanemarujući situaciju kojom bi se ovakvo ponašanje moglo objasniti kao nesrećan ili atipičan slučaj. Uz nedostatak informacija konkretni stavovi i ponašanja se generalizuju i postaju tipični za određenu populaciju, iako to u stvarnosti nije slučaj (Perkins, 1997). Tada studenti razvijaju uverenja da su njihovi lični stavovi o upotrebi alkohola i ilegalnih PAS konzervativniji u odnosu na stavove drugih studenata, iako se njihovo ponašanje u javnosti ne razlikuje (Miller & McFarlanf, 1991). Studenti koji imaju konzervativnije stavove o upotrebi alkohola, a pogrešno veruju da je to u suprotnosti sa percipiranom vršnjačkom normom, najčešće se osećaju otuđeno i odbačeno (Perkins, 1997). Samim tim, pogrešna uverenja obeshrabruju socijalno odgovornije učenike da javno izraze svoje protivljenje upotrebi alkohola i drugih ilegalnih PAS, kao i da intervišu u potencijalno rizičnim situacijama (Perkins, 1997), nasuprot studentima koji imaju permisivnije stavove o upotrebi alkohola i ilegalnih PAS, kod kojih pogrešno percipirane vršnjačke norme ohrabruju ponašanje u skladu sa ličnim stavovima (Perkins & Wechsler, 1996).

Ovome se može dodati i činjenica da je opijanje u javnosti prilično živopisno. Stanje pijanstva ocenjuje se kao smešno i zabavno, ali može ostati i u prilično lošem sećanju ukoliko takvo ponašanje dovede do povrede sebe ili drugoga. Bez obzira na to da li je iskustvo posmatrača pozitivno ili negativno, ove pojave se lako pamte i često su predmet kasnijih razgovora među vršnjacima (Perkins, 1997), što vodi ka iskrivljenoj slici o opaženim društvenim normama i tipičnom ponašanju vršnjaka, zbog većeg pružanja pažnje ovim situacijama u odnosu na one koje su vezane za stanje apstinencije (Perkins, Meilman, Leichter, Cashin, & Presley, 1999).

Na kulturološkom nivou, popularni mediji doprinose produkciji i jačanju pogrešnih percepcija o upotrebi alkohola i ilegalnih PAS kod vršnjaka kroz filmove, televizijske emisije i reklame koje favorizuju i preneglašavaju teško opijanje kao sastavni deo omladinske kulture (Perkins, 1997).

Uticaj pogrešno percipiranih vršnjačkih normi na povećanje individualne upotrebe alkohola i ilegalnih PAS među mladima najbolje objašnjavaju teorije planiranog ponašanja (Ajzen, 1991), teorije razumne akcije (Fishbein & Ajzen, 1975) i teorija društvenih normi (Perkins & Berkowitz, 1986).

Prema teoriji društvenih normi, raskorak između stvarnih i percipiranih vršnjačkih normi za određeno ponašanje stvara socijalni pritisak kod pojedinca da se ponaša u skladu sa percipiranim društvenim normama koje nisu odraz stvarnosti

(Perkins & Berkowitz, 1986). Preuveličavanje upotrebe alkohola i ilegalnih PAS kod vršnjaka rezultira iniciranjem upotrebe alkohola i ilegalnih PAS kod nekorisnika, povećanjem upotrebe kod umerenih korisnika i racionalizacijom upotrebe kod onih koji prekomerno konzumiraju ove supstance (Berkowitz, 2005). Stoga, intervencije koje nastoje da umanje disbalans između stvarnih i percipiranih vršnjačkih normi, mogu dovesti i do smanjenja upotrebe alkohola i ilegalnih PAS na individualnom nivou (Perkins & Berkowitz, 1986).

Korigovanje pogrešno percipiranih vršnjačkih normi

Donedavno, preventivne aktivnosti koje targetiraju pojedince i koje su dizajnirane da utiču na individualna uverenja, stavove i ponašanja češće su bile korišćene među praktičarima, nauštrb environmentalističkim, koje nastoje da izmene kontekst u kom dolazi do povećanja upotrebe alkohola i ilegalnih PAS (Fisher, 1998). Iako je fokus na individualnim rizičnim i protektivnim faktorima i dalje značajan, sve veća pažnja pruža se faktorima koji mogu povećati ili umanjiti upotrebu alkohola i ilegalnih PAS, a koji deluju na nivou zajednice (Connell, Gilreath, Aklin, & Brex, 2010).

Imajući u vidu sveprisutnost pogrešnih uverenja o stavovima i upotrebi alkohola i ilegalnih PAS kod vršnjaka, dokazanog velikim brojem pojedinačnih studija, istraživači i stručnjaci za prevenciju nastojali su da razviju intervencije koje će korigovati pogrešno percipirane vršnjačke norme (Wambeam, Canen, Linkenbach, & Otto, 2014). Strategija za ispravljanje ovih pogrešnih uverenja putem intervencija na nivou zajednice poznata je kao marketing društvenih normi (Linhenbah, 1999) ili pristup putem društvenih normi (Perkins, 2002; Perkins & Berkowitz, 1986). Ovaj pristup zadobio je pažnju naučne javnosti zbog svoje jednostavnosti u primeni, manjih troškova i efikasnosti (Berkowitz, 1997; Haines, 1996; Perkins, 1997).

Preventivno delovanje bazira se na pružanju tačnih informacija o stavovima i upotrebi alkohola i ilegalnih PAS među vršnjacima (Yanovitzky, Stewart, & Lederman, 2006). Mladi kontinuirano porede sebe sa svojim vršnjacima kako bi utvrdili da li su njihova sopstvena ponašanja, uverenja i stavovi u skladu sa drugima ili ne. (Festinger, 1954) Ukoliko ustanove nesklad između sopstvenog ponašanja, stavova i uverenja u odnosu na ono šta drugi rade, oni nastoje da ih promene i modifikuju kako bi se uklopili (Yanovitzky et al., 2006). Uočeni društveni pritisak da se uključe u rizično ponašanje bitno će se smanjiti, ukoliko se mladi informišu da su njihovi stavovi, uverenja i ponašanja mnogo sličnija njihovim vršnjacima, nego što ih oni vide, što će samim tim dovesti do umerenije upotrebe alkohola (Lederman, Stewart, Goodhart, & Laitman, 2003). U nekim slučajevima stvarne norme o upotrebi alkohola i ilegalnih PAS mogu biti delako od idealnog, ali su i tada one manje problematične od onih koje mladi sami percipiraju (Perkins, 2002).

Podaci o stvarnim normama upotrebe alkohola i ilegalnih PAS kod vršnjaka mogu biti objavljeni putem studentskih novina, članaka, radio programa, predavanja, poster prezentacija i u okviru drugih javnih prostora (Berkowitz & Perkins, 1987; Johannessen, Collins, Mills-Novoa, & Glider, 1999; Perkins, 1997). Studije efektivnosti pokazale su da su rezultati ovih intervencija prilično obećavajući (Perkins, 2002).

Intenzivno korigovanje pogrešnih percepcija vršnjačkih normi rezultiralo je smanjenjem rizičnog ponašanja, naročito među studentskom populacijom (Agostinelli, Brown, & Miller, 1995; Linkenbach & Perkins 2003; Perkins 2003; Turner, Perkins, & Bauerle, 2008; Walters 2000). Dokazi pojedinačnih studija sumirani su od strane Nacionalnog instituta za alkoholizam i zloupotrebu alkohola koje je označilo da su ove intervencije zasnovane na pristupu korigivanja društvenih normi ključne za smanjenje upotrebe alkohola među studentskom populacijom (Saltz & DeJong, 2002).

Zaključak

Postoji značajan broj teorijskih i empirijskih dokaza koji objašnjavaju da je pogrešno percipiranje vršnjačkih normi povezano sa povećanjem individualne upotrebe alkohola i ilegalnih PAS među mladima. Evaluacione studije pokazuju da intervencije koje nastoje da koriguju ova pogrešna uverenja mladih imaju obećavajuće rezultate u smanjenju upotrebe alkohola i ilegalnih PAS. Međutim, uticaj ovih intervencija je prilično ograničen, jer su bazirane na diseminaciji informacija o stvarnoj upotrebi alkohola i ilegalnih PAS među mladima, koja sama po sebi može biti problematična. Stoga bi uključivanje intervencija zasnovanih na informisanju i razvoju pozitivnih društvenih normi među mladima u velikoj meri doprinelo širenju tog uticaja.

Literatura

- Agostinelli, G., Brown, J. M., & Miller, W. R. (1995). Effects of normative feedback on consumption among heavy drinking college students. *Journal of Drug Education*, 25(1), 31-40.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Baer, J. S., Stracy, A., & Larimer, M. (1991). Biases in the perception of drinking norms among college students. *Journal Studies of Alcohol*, 52(6), 580-586.
- Berkowitz, A. D. (1997). From reactive to proactive prevention: promoting an ecology of health on campus. In P. C. Rivers & E. R. Shore (Eds.), *Substance abuse on campus: a handbook for college and university personnel* (pp. 119-139). Westport: Greenwood Press.
- Berkowitz, D. A. (2005). An overview of the social norms approach. In L. P. Lederman & L. P. Stewart (Eds.), *Challenging the culture of college drinking: A socially situated health communication campaign* (pp. 193-214). New York: Hampton Press.
- Berkowitz A. D., & Perkins, H. W (1987). Current issues in effective alcohol education programming. In J. S. Sherwood (Eds.), *Alcohol Policies and Practices on College and University Campuses* (pp. 69-85). Washington: National Association of Student Personnel Administrators.
- Connell, C. M., Gilreath, T. D., Aklin, W. M., & Brex, R. A. (2010). Social-ecological influences on patterns of substance use among non-metropolitan high school students. *American Journal of Community Psychology*, 45(1-2), 36-48.

- Festinger, L. A. (1954). Theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 117-140.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: an introduction to theory and research*. Reading: Addison-Wesley.
- Fisher, D. A. (1998). Environmental prevention strategies: an introduction and overview. Retrieved from www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_93743_EN_Environmental%20prevention%20strategies.pdf
- Haines, M. P. (1996). *A social norms approach to preventing binge drinking at colleges and universities*. Newton: The Higher Education Center for alcohol and other drug prevention.
- Haines, M. P., & Spear, S. F. (1996). Changing the perception of the norm: a strategy to decrease binge drinking among college students. *Journal of American College Health*, 45(3), 134-140.
- Johanessen, K., Collins, C., Mills-Novoa, B., & Gliderm, P. (1999). *A practical guide to alcohol abuse prevention: a campus case study in implementing social norms and environmental management approaches*. Tucson: Campus Health Service, University of Arizona.
- Kandel, D. B. (1980). Drug and drinking behavior among youth. *Annual Review of Sociology*, 6, 235-285.
- Kandel, D. B. (1985). On processes of peer influences in adolescent drug use: a developmental perspective. *Advances in Alcohol & Substance Abuse*, 4(3-4), 139-163.
- Kilmer, J. R., Walker, D. D., Lee, C. M., Palmer, R. S., Mallett, K. A., Fabiano, P., & Larimer, M. E. (2006). Misperception of college student marijuana use: implications for prevention. *Journal of studies on alcohol*, 67(2), 277-281.
- Larimer, M. E., Turner, A. P., Mallett, K. A. & Geisner, I. M. (2004). Predicting drinking behavior and alcohol-related problems among fraternity and sorority members: examining the role of descriptive and injunctive norms. *Psychology of Addictive Behaviors*, 18(3), 203-212.
- LaBrie, J. W., Hummer, J. F., & Lac, A. (2011). Comparing injunctive marijuana use norms of salient reference groups among college student marijuana users and nonusers. *Addictive Behaviors*, 36(7),717-720.
- Lederman, L. C., Stewart, L. P., Goodhart, F. W., & Laitman, L. (2003). A case against "binge" as the term of choice: convincing college students to personalize messages about dangerous drinking. *Journal of Health Communication*, 8(1), 79-91.
- Lee, C. M., Geisner, I. M., Lewis, M. A., Neighbors, C., & Larimer, M. E. (2007). Social motives and the interaction between descriptive and injunctive norms in college student drinking. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 68(5), 714-721.
- Linkenbach, J. (1999). Application of social norms marketing to a variety of health issues. *Wellness Management*, 15(3), 3-4.
- Linkenbach, J., & Perkins, H. W. (2003). Misperceptions of peer alcohol norms in a statewide survey of young adults. In H. W. Perkins (Ed.), *The social norms approach to preventing school and college age substance abuse* (pp. 173-181). San Francisco: Jossey-Bass.

- Martin, C. M., & Hoffman, M. A. (1993). Alcohol expectancies, living environment, peer influence, and gender: a model of college-student drinking. *Journal of College Student Development, 34*(3), 206-211.
- Miller, D. T., & McFarland, C. (1987). Pluralistic ignorance: when similarity is interpreted as dissimilarity. *Journal of Personality and Social Psychology, 53*(2), 298-305.
- Neighbors, C., Geisner, I. M., & Lee, C. M. (2008). Perceived marijuana norms and social expectancies among entering college student marijuana users. *Psychology of Addictive Behaviors, 22*(3), 433-438.
- Olds, R. S., Thombs, D. L., & Tomasek, J. R. (2005). Relations between normative beliefs and initiation intentions toward cigarette, alcohol and marijuana. *The Journal of Adolescent Health, 37*(1), 37-75.
- Page, M. R., & Roland, M. (2004). Misperceptions of the prevalence of marijuana use among college students: athletes and non-athletes. *Journal of Child and Adolescent Substance Abuse, 14*(1), 61-75.
- Perkins, H. W. (2002). Social norms and the prevention of alcohol misuse in collegiate contexts. *Journal of Studies on Alcohol. Supplement, 14*, 164-172.
- Perkins, H. W. (2003). *The social norms approach to preventing school and college age substance abuse: a hand-book for educators, counselors, and clinicians*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Perkins, H. W. (1997). College student misperceptions of alcohol and other drug norms among peers: exploring causes, consequences, and implication for prevention programs. In *Designing Alcohol and other drug prevention programs in higher education-Bringing theory into practice* (pp. 177-206). Newton: Higher education center for alcohol and other drug prevention, Department of education.
- Perkins, H. W. (1994). The contextual effect of secular norms on religiosity as moderator of student alcohol and other drug use. In M. Lynn & D. Moberg (Eds.), *Research in the Social Scientific Study of Religion* (pp. 187-208). Greenwich: JAI Press.
- Perkins, H. W. (1985). Religious traditions, parents, and peers as determinants of alcohol and drug use among college students. *Review of Religious Research, 27*(1), 15-31.
- Perkins, H. W., & Berkowitz, A. D. (1986). Perceiving the community norms of alcohol use among students: some research implications for campus alcohol education programming. *The International Journal of Addiction, 21*(9-10), 961-976.
- Perkins, H. W., & Wechsler, H. (1996). Variation in perceived college drinking norms and its impact on alcohol abuse: a nationwide study. *Journal of Drug Issues, 26*(4), 961-974.
- Perkins, H. W., Meilman, P. W., Leichter, J. S., Cashin, J. R., & Presley, C. A. (1999). Misperceptions of the norms for the frequency of alcohol and other drug use on college campuses. *Journal of American College Health, 47*(6), 253-258.
- Prentice, D. A., & Miller, D. T. (1993). Pluralistic ignorance and alcohol use on campus: some consequences of misperceiving the social norm. *Journal of Personality and Social Psychology, 64*(2), 243-256.

- Pollard, J. W., Freeman, J. E., Ziegler, D. A., Hersman, M. N., & Goss, C. W. (2000). Predictions of normative drug use by college students: false consensus, false uniqueness, or just plain accuracy? *Journal of College Student Psychotherapy*, 14(3), 5-12.
- Robinson, S. E., Roth, S. L., Gloria, A. M., Keim, J., & Sattler, H. (1993). Influence of substance abuse education on undergraduates' knowledge, attitudes and behaviors. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 39(1), 123-130.
- Saltz, F. R., & DeJong, W. (2002). *Reducing alcohol problems on campus: a guide to planning and evaluation*. Washington: US Department of health and human services, National Institute on alcohol, abuse and alcoholism.
- Turner, J., Perkins, H. W., & Bauerle, J. (2008). Declining negative consequences related to alcohol misuse among students exposed to a social norms marketing intervention on a college campus. *Journal of American College Health*, 57(1), 85-93.
- Walters, S. T. (2000). In praise of feedback: an effective intervention for college students who are heavy drinkers. *Journal of American College Health*, 48(5), 235-238.
- Wambeam, A. R., Canen, L. E., Linkenbach, J., & Otto, J. (2014). Youth misperceptions of peer substance use norms: a hidden risk factor in state and community prevention. *Prevention science*, 15(1), 75-84.
- Wechsler, H., Dowlall, G. W., Davenport, A., & Castillo, S. (1995). Correlates of college student binge drinking. *American Journal of Public Health*, 85(7), 921-926.
- Wolfson, S. (2000). Student's estimates of the prevalence of drug use: evidence for a false consensus effect. *Psychology of Addictive Behaviors*, 14(3), 295-298.
- Yanovitzky, I., Stewart, P. L., & Lederman, C. L. (2006). Social distance, perceived drinking by peers, and alcohol use by college students. *Health Communication*, 19(1), 1-10.

MISPERCEPTION OF ALCOHOL AND ILLICIT DRUG USE IN PEERS AS A RISK FACTOR*

Milica Matović***

*University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Belgrade, Serbia*

Youth tendency to overestimate the use of alcohol and illicit drug among their peers can be found in numerous epidemiological studies. False beliefs have important implications for increasing individual use, as they can make a pressure on a person to adopt such misperception of peer norms. Such beliefs can result in the initiation of the use of alcohol and illicit drug in non-users, increased use in moderate users and use of rationalization in heavy

* This paper is a result of the project "Social Participation of Persons with Intellectual Disability" (No. 179017), financed by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.

*** PhD student

alcohol and drug users. In addition, misperceived use of one substance may lead to excessive use of another substance. Therefore, correcting misperception of peer alcohol and illicit drug use is an important goal of preventive action. Interventions that reduce the discrepancy between real and perceived peer norms for certain behaviors show multiple benefits for most individuals. They are based on the assumption that dissemination of information of the real use of alcohol and illicit drug among youth will lead to a reduction or complete suspension of use and will contradict arguments that serve as an excuse for excessive use. The aim of this review paper is to provide guidelines for future research and implementation of preventive activities in our country by providing an insight into the results of previous foreign studies on misperceived peer norms and their influence on the individual use of alcohol and illicit drug.

Key words: false beliefs, alcohol, illicit drug, youth